

Elizabeta Sitter o zločinih nacistov na Koroškem

Elizabeta Sitter na plakatu dokumentarca Andrine Mračnikar Verschwinden – Izginjanje, 2022. VIR: knjiga

Za vas piše:

Ivo Žajdela

Objava: 17. 10. 2022 / 07:06

Deli:   



POSLUŠAJ ČLANEK

Mohorjeva založba v Celovcu je izdala knjigo Helge Mračnikar Mamin glas. Gre za pretresljivo zgodbo Helgine mame Elizabete Sitter in njenih najbližjih v krutih časih nacističnega in nemškutarskega nasilja nad koroškimi Slovenci.

Življenjska zgodba nam iz prve roke odpira pogled v zgodovinska dogajanja

Zgodba Elizabete Sitter, rojene Ogris (1930–2013), Odrijeve Lizi, se bere kot napeta pripoved.

Družina



brata **Andrija**, v kruto izseljevanje slovenskih družin, v tragiko, ko so kmetije izgubile svoje naslednike, matere in očetje pa svoje sinove in hčere.

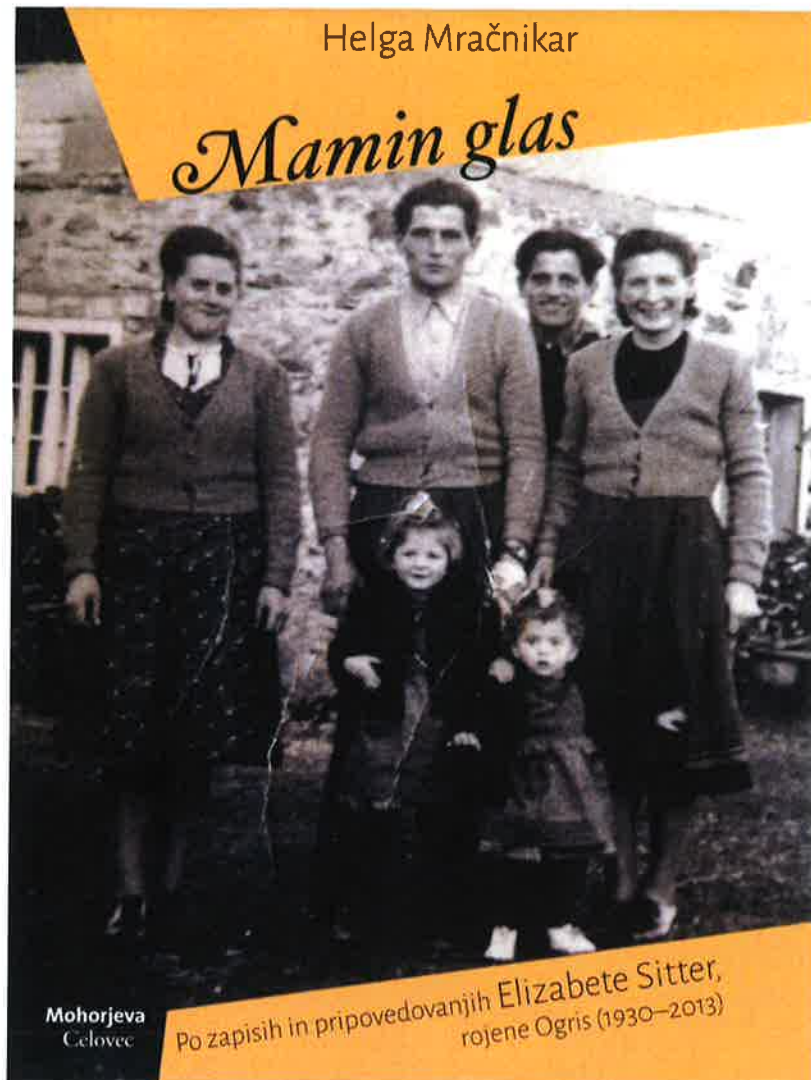
Ko je hčerka dala mami zvezek, da vanj zapiše svojo življenjsko zgodbo

V 80. letih 20. stoletja je **Helga Mračnikar** dala svoji mami Elizabeti Sitter (1930–2013) iz Plešerke pri Hodišah velikoformaten zvezek s prošnjo, naj za svoje otroke in vnuke zapiše spomine na čas nacionalsocializma.

Čez nekaj dni ji je mama zvezek vrnila z besedami: »Jaz tega ne znam, jaz sem pod Hitlerjem v šolo hodila, jaz nimam šolske izobrazbe.« Hčerka Helga se je tega zavedala, kot je zapisala o nastajanju svoje knjige *Mamin glas*.

Bila je prepričana, da bo mama svoje spomine zapisala v nemščini, saj je tudi kot priča časa, na primer za študente univerze v Celovcu ali iz Porurja (Ruhrgebiet) v Nemčiji, v nemščini ravno tako živo pripovedovala kot v slovenščini.

Toliko bolj je bila presenečena, da se je mama odločila za zapis v slovenskem, maternem jeziku, še bolj pa jo je presenetila slikovitost njenega jezika.



Hčerka ji je pri pisanju pomagala z iztočnicami

Nekaj dni pozneje je hčerka Helga prinesla mami drugi zvezek in jo prosila, naj nadaljuje zapisovanje. Njeno prošnjo je mama Elizabeta takoj sprejela.

Kmalu, kot piše hčerka v knjigi *Mamin glas*, ji je vrnila zvezek z drugim delom svojih zapisov.

Ta obsega čas nacističnega nasilja, razcepitev družine na pet delov, hišne preiskave, pregon z doma, prisilno delo, smrt bratov in vrnitev na opustošeno domačijo.

Temu zapisu, piše Helga Mračnikar, je dodala iztočnice za pripoved o svojih prednikih in o povojnem času, »o osebnih katastrofah, ki jih je v tem času, ki ga je že delila z nami, s svojimi otroki, doživela«.

Za Helgino mamo so bili »travmatični konec njenega prvega zakona in krivice, ki jih je doživela v



Družinska fotografija iz leta 1947. Zgoraj levo in desno sta s fotomontažo dodana brata Hanzi in Andri. Med njima Lizi (avtorica spominov), Cenci in Zofi. V prvi vrsti Toni, Atij (oče), mama in Mici. VIR: knjiga

Sin Hanzi je 22. aprila 1944 umrl kot vojak nemške Wehrmacht

Elizabeta Sitter, por. **Mratschnigger**, je izhajala iz Odrijeve kmečke družine z Male Gore pri Bilčovsu, iz družine, ki je na lastni koži doživela krutost nacionalsocialističnega režima.

Oče **Honzej (Janko)**, ki ga v knjigi imenujejo Atij, in sin **Cenci (Vincenc)** sta trpela v koncentracijskem taborišču Dachau in na srečo preživela.

Sin **Hanzi** je 22. aprila 1944 kot vojak nemške Wehrmacht umrl v Blumbergu (nemška zvezna dežela Baden-Württemberg).

Sina Andrija (**Andreja**), ki se je pridružil slovenski partizanski vojski, so nacistični rablji v Vrbi ob Vrbskem jezeru zverinsko umorili in je postal žrtev vojnega zločina.

Ostale člane Odrijeve družine so nacisti 14. novembra 1944 v zgodnjih jutranjih urah aretirali in pregnali z domačije na Bavarsko, od koder so se lahko na srečo vrnili julija 1945.



Kocijanova družina leta 1966. VIR: knjiga

Sina Andrija so nacisti ubili kot partizana v Vrbi

Sin Andri, roj. leta 1924, in njegov brat Hanzi, roj. leta 1926, nista imela te sreče. Policija, esesovci, žandarji in landvahovci (nacistična podeželska straža) so 20. novembra 1944 na Žopračah pri Vrbi zajeli partizansko skupino in zažgali skedenj, v katerem se je skrivala. Ko so morali partizani zapustiti skrivališče, so jih nacisti ustrelili, enega za drugim.

Nekaj partizanov so ujeli in vklenili. Elizabeta Sitter je o tem zapisala:

»Štirje so bili mrtvi, dva sta bila težko ranjena. Preden so ranjenca in mrtve naložili na voz, ranjenca spodaj, mrtve zgoraj, in jih peljali v volovski vpregi skozi vas, dol v Vrbo na žandarmerijsko postajo, so se ustavili v sosednji gostilni Gröblacher, kjer so ob vinu in pivu

Pri tem so dali tudi domačinom priložnost, da so ranjenim in mrtvim izkazali svoje zaničevanje. Tako so ranjene topli in mučili na kraju samem in so s tem nadaljevali na žandarmerijski postaji v Vrbi.«

Elizabeta Sitter, Lizi, na motornem kolesu leta 1955. VIR: knjiga

»Po vojni nam je prinesel slike ubitega, ustreljenega Andrija«

»Andri je bil težko ranjen in najbrž na pol mrtev in so ga drugi dan skupaj z mrtvimi odpeljali k jami, ki so jo skopali zunaj zidu vrbskega pokopališča, in so videli, da je še živ. Tedaj je nekdo rekel: 'Der Hund will uns noch die Zähne zeigen.' (Ta pes nam kaže še zobe.) In so ga privezali k drevesu in ga ubili s strelom v glavo.

Priča tega prizora je bil fotograf **Pallardi**. Njega so poklicali, da bi ubite partizane fotografiral, da bi s takimi slikami ustražovali ljudi, jim pokazali, kaj se zgodi, če se pridružiš partizanom ali jih podpiraš. Ta fotograf je naredil slike teh posnetkov tudi zase in jih skril. Po vojni nam je prinesel slike ubitega, ustreljenega Andrija.«

Odrijeva mama leta 1981 pri Kocijanu. VIR: knjiga

Po vojni življenjska pot Elizabete Sitter nikakor ni bila lahka

Po vojni življenjska pot mame Elizabete nikakor ni bila samo z rožicami postlana (življenje njenega prvega soproga **Pepija Mratschniggerja**, očeta hčerk **Traudi** in **Helge**, se je nepričakovano končalo pri 24 letih). Kljub temu se je lahko razveselila boljših časov.

V drugem zakonu z **Robijem Sittrom** (1930–1993) sta se še rodila sinova **Eugen** in **Robi**. Vsa leta je skrbela za lepo družinsko povezanost, prav tako jim je uspelo preurediti Kocjanovo domačijo v uspešno kmečko podjetje.

Ker so bili zavedni Slovenci, so nemškutarji v času t. i. Ortstafelsturma, v noči na 11. oktober 1972, v njihovem hlevu obesili kobilu.

Za trpljenje, ki so ga prenašali Andri in drugi člani Odrijeve družine, so leta 1969 prejeli priznanje od predsednika tedanje Jugoslavije **Josipa Broza - Tita**. Leta 1985 so na pobudo Bilčovščana **Mihe Zablatnika** člani Odrijeve družine iz bilčovške občine prejeli tudi častni znak Republike

Austrije

Helga Mračnikar, hčerka Elizabete Sitter, avtorica knjige. VIR: novice.at

Vnukinjini dokumentarci o položaju koroških Slovencev

Andrina Mračnikar, Helgina hčerka in Elizabetina vnukinja, je posvetila babičinemu bratu Andriju poseben dokumentarec, ki so ga leta 2003 na avstrijskem filmskem festivalu Diagonale nagradili kot najboljši dokumentarec.

Trenutno se predvaja njen od občinstva nagrajeni dokumentarec o položaju koroških Slovencev *Verschwinden/Izginjanje*, v katerem nazorno prikazuje nazadovanje slovenske narodne skupnosti in ki vsebuje tudi v srce segajoč pogovor z njeno babico Elizabeto Sitter.

Helga Mračnikar je razmeroma zajetno knjigo *Mamin glas* (320 strani) lepo uredila, še prej prepisala mamine zapise, in jo opremila s številnimi dokumentarnimi fotografijami.

Podprite Družino!

Družina

